

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

В статті розглянуто особливості інвестицій іноземного капіталу в економіку України. Проаналізовано основні сприятливі та несприятливі фактори інвестування. Охарактеризовано динаміку інвестицій в окремі галузі господарства за період з 1998 по 2008 роки, а також структуру інвестицій за країнами-інвесторами. Виділено найбільш інвестиційно привабливі галузі економіки. Розглянуто основні перспективи інвестування для економіки України.

Ключові слова: *інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційне середовище, динаміка інвестицій;*

Дибленко Л.В., Заволока Ю.Ю., Ткаченко С.. ОСОБЕННОСТИ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ. *В статье рассмотрены особенности инвестиций иностранного капитала в экономику Украины. Проанализированы основные благоприятные и неблагоприятные факторы инвестирования. Охарактеризованы динамика инвестиций в отдельные отрасли хозяйства за период с 1998 по 2008 годы, а также структура инвестиций, по странам-инвесторам. Выделены наиболее инвестиционно привлекательные отрасли экономики. Рассмотрены основные перспективы инвестирования для экономики Украины.*

Ключевые слова: *инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционная среда, динамика инвестиций;*

L. Dyblenko, J. Zavaloka, S. Tkachenko. FEATURES OF RESEARCH OF DIRECT FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE. *In this article the features of investments of foreign capital in the economy of Ukraine are examined. The basic favourable and unfavorable factors of investing are analysed. The dynamics of investments in separate industries of economy for the period from 1998 to 2008 and the structure of investments of countries-investors are describe. The investment attractive industries of economy are selected. The basic prospects of investing for the economy of Ukraine are considered.*

Keywords: *investments, direct foreign investments, investment environment, dynamics of investments.*

Актуальність. Економіка України, як і будь-якої країни, перебуває під впливом факторів зовнішнього середовища. Розвиток процесів міжнародної економічної інтеграції, що супроводжується глобалізацією економічних зв'язків, вимагає термінових і прогресивних структурних зрушень в економіці України, поліпшення якісних показників на мікро- та макрорівнях. Важливим фактором впливу на рівень структурних та якісних змін в економіці є інвестиції, зокрема іноземні. Дослідження проблеми іноземного інвестування економіки завжди знаходилося у центрі уваги економічної географії. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються важливих основ господарської діяльності зокрема, на регіональному рівні, визначають процес економічного зростання в цілому, структурних змін в територіальному аспекті. У сучасних умовах вони виступають важливим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, якісних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, покращення показників господарської діяльності на мікро - і макрорівнях. Активізація іноземного інвестиційного процесу є одним із надійних механізмів соціально-економічних перетворень. Розвиток інвестиційної діяльності вимагає створення привабливого інвестиційного середовища та суттєвого нарощування обсягів інвестицій. Інвестиціям належить важлива роль в аспекті відновлення і збільшення виробничих ресурсів, що в свою чергу і забезпечує зростання темпів економічного росту. На рівні суспільного відтворення як системи виробництва, розподілу, обміну та споживання, інвестиції, головним чином, стосуються першої його ланки – складають матеріальну основу розвитку. В умовах сьогодення, багато країн світу поставлені перед об'єктивною необхідністю активізації іноземної інвестиційної діяльності для створення конкурентоздатних господарських систем, модернізації і реконструкції діючих структур, забезпечення диверсифікованості капіталу в напрямку соціально орієнтованих структурних перетворень.

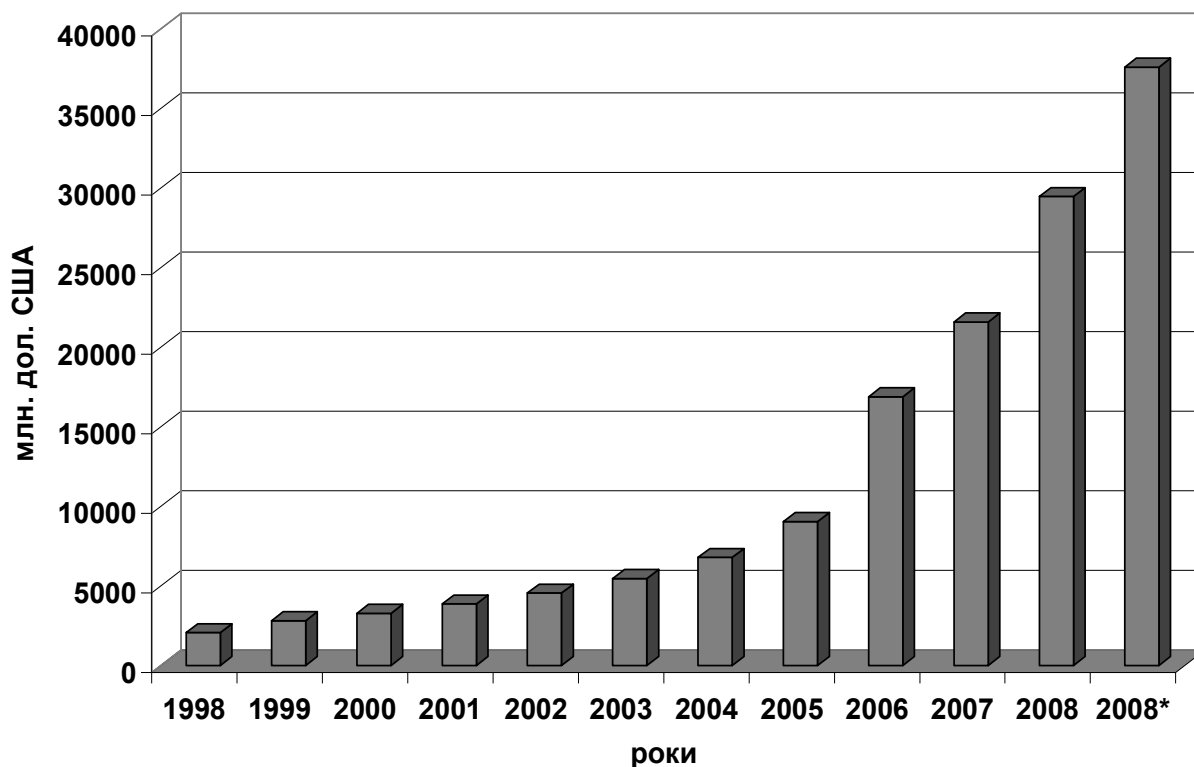
Тому **метою дослідження є** – простежити динаміку та галузеву структуру прямих іноземних інвестицій в економіку України, а також географію основних інвесторів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» іноземними інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [5].

Іноземне інвестування відбувається при наявності двох головних факторів: спонукальних мотивів й регулювання. Кожен процес вкладення фінансів здійснюється, розвивається в специфічних, й багато в чому неповторних внутрішніх та зовнішніх соціально-економічних, політичних умовах.

За визначенням міжнародного валютного фонду, прямими іноземні інвестиції є в тому випадку, коли іноземний власник володіє не менш 25% статутного капіталу акціонерного товариства. За американським законодавством ця частка має бути - не менше 10%, у країнах Європейського Співтовариства - 20-25%, а в Канаді, Австралії і Новій Зеландії - 50%.

Економіка України, як і будь-якої країни, перебуває під впливом глобальних процесів зовнішнього середовища. Починаючи з 1998 р. інвестиції в основний капітал вітчизняних суб'єктів господарювання мають стійку тенденцію до зростання (рис. 1). Проте світовий досвід переконує у проблематичності забезпечення економічного зростання країн з перехідною економікою без залучення й ефективного використання іноземних інвестицій [2].

*станом на 1. 10. 2008 року

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну, на початок року; млн. дол. США
(складено авторами за даними [8])

Аналіз динаміки іноземних інвестицій в Україну свідчить про те, що до 2003 р. Україна залишалася менш привабливою для іноземних інвесторів, порівняно з країнами Східної Європи. Так, потенціал іноземних інвестицій в Україну був нижчим, ніж до Польщі у 7 разів, Чехії – у 6 разів, Угорщини – у 3 рази. Покращення інвестиційного клімату в Україні, зокрема активізації процесів приватизації із залученням іноземних інвесторів, забезпечило значний приріст прямих іноземних інвестицій у 2003 – 2008 рр.

Так, продаж російській компанії «Мобільні ТелеСистеми» у 2003 р. частки «Укртелекому» в статутному фонді компанії «Український мобільний зв'язок» обсягом 172 млн. дол. США забезпечив надходження 90% іноземних інвестицій у такий вид економічної діяльності,

як пошта і зв'язок, та 2,3% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України [6].

Надходження у 2005 р. коштів за приватизацію металургійного заводу «Криворіжсталь» та продаж АППБ «Аваль» іноземному інвесторові забезпечили рекордні для України обсяги чистого надходження прямих іноземних інвестицій – в сумі 7,5 млрд. дол. США, що перевищило показник 2004 р. у 4,4 рази. Загальний обсяг накопичених прямих інвестицій в Україну за 2006 р. зріс на 32% порівняно з початком року і на 31 грудня 2006 р. становив 22,7 млрд. дол. США (з яких 93,4 % - акціонерний капітал, 6,6 % - кредити, надані прямими інвесторами), а на 1 липня 2007 р. даний показник становив 26,6 млрд. дол. США (з яких 92 % припадало на акціонерний капітал). При цьому чистий приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України у першому півріччі 2007 р. в 1,2 рази перевищив рівень відповідного періоду 2006 р. й становив 3,3 млрд. дол. США [8].

В цілому, протягом 1998 - 2008 рр. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України зріс з 2801 до 37621,5млн. дол. США або у 13,43 рази. Це забезпечило значний притік валюти, що в умовах зменшення відтоку капіталу, як результат зваженої політики національного банку України щодо регулювання операцій з викупу вітчизняних цінних паперів у нерезидентів, посилення контролю за операціями, які мають ознаки сумнівних, обмежень на здійснення вітчизняними банками активних операцій у грудні 2004 р. тощо, дозволило збільшити резервні активи до рівня, що забезпечує фінансування імпорту товарів та послуг упродовж 0,6 міс. у 1998 р. до 4,0 міс. у 2006 р. [3]

Упродовж 2002-2004 рр. найбільш інвестиційно привабливими для нерезидентів були оптова торгівля та посередництво, пошта та зв'язок, харчова промисловість і машинобудування, перероблення сільськогосподарської продукції, а починаючи з 2005 р. – металургія, фінансовий сектор та український ринок нерухомості. Станом на 1 жовтня 2008 р. найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій сконцентровано у переробній промисловості - 23,7%, операціях з нерухомим майном – 19,1%, добувній промисловості – 8,7%, сільському господарстві, мисливстві та пов'язаних з ними послугами – 7,0%, діяльності наземного транспорту – 5,9% (рис. 2). Це сприяло значному нарощуванню обсягів виробництва, пожевленню експортно-імпортних операцій, зростанню фінансової діяльності підприємств, а також зростання кумулятивного темпу вантажообороту підприємств транспорту. Так, станом на 1 жовтня 2008 р. найбільшу частку від загальної суми (36,6%) складав фінансовий результат підприємств промисловості, а також доходи від операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям (20,5%) та підприємств, що займаються діяльністю транспорту та зв'язку (14,7%).

Участь іноземних інвесторів в капіталі вітчизняних фінансових установ сприяла активізації їх діяльності на зовнішніх фінансових ринках. Залучення вітчизняними банками значних обсягів коштів на зовнішніх фінансових ринках, здійснення валютних інтервенцій національного банку України та зростання депозитів населення обумовили накопичення надлишкової вільної ліквідності на кореспондентських рахунках.

Найбільшу частку в капіталі вітчизняних корпорацій з іноземним капіталом сьогодні мають інвестори з країн Європейського Союзу – Кіпру (22,7%), Німеччини (18,1%), Нідерландів (8,6%), Австрії (6,8%), та Великої Британії (6,2 %) (рис. 3.). Починаючи з 2003 р. прямі іноземні інвестиції в Україну з країн ЄС зросли майже у 9,7 рази, а частка інвесторів США та Російської Федерації у статутних фондах українських підприємств скоротилися з 17,3 % та 7,0 % до 8% та 5% відповідно [8].

Одночасно спостерігалось значне зростання товарообороту між Україною та країнами-членами Європейського Союзу. Однак, в основному це відбувалося за рахунок нарощування імпорту з цих країн, що вплинуло на сальдо зовнішньоторговельних операцій. Так, якщо у 2002 р. сальдо зовнішньої торгівлі з країнами Європейського Союзу було активним (1911 млн. дол. США), то у 2006 р. стало пасивним (4744 млн. дол. США). Основними торгівельними партнерами-споживачами української продукції є Італія, Польща, Німеччина та Угорщина, сумарний експорт становить 55,9 % від усіх поставок до країн Європейського Со-

нозу та 15,8 % від загального експорту України. Процеси євроінтеграції, з одного боку, позитивно відбиваються на збільшенні обсягів інвестицій з країн-членів Європейського Союзу, з іншого – формують передумови зростання імпортої залежності країни, що може мати негативні наслідки для економіки України у довгостроковому періоді [2].

Рис. 2. Частка у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій станом на 1.10.2008 року у % (складено авторами за даними [8])

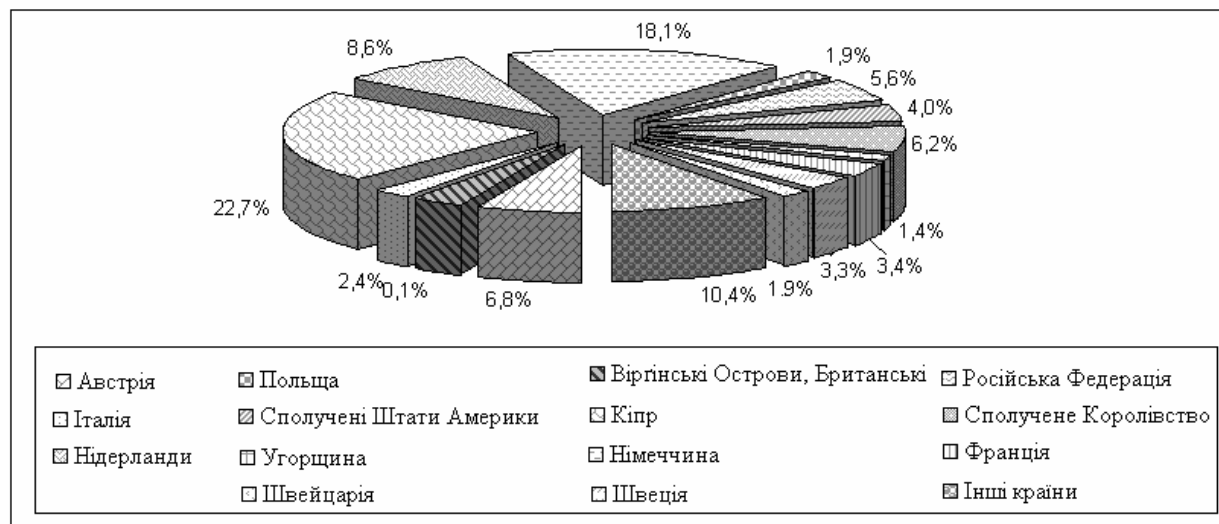

Рис. 3. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну з основних країн світу станом на 1.10.2008 року (складено авторами за даними [8])

Висновок: Розглянуті основні тенденції у сфері іноземного інвестування свідчать про те, що Україна протягом останніх п'яти років є досить привабливою країною для інвесторів. Зростання обсягів інвестицій, що надходять в країну, сприяє активізації зовнішньої торгівлі, забезпечує структурні зрушення в економіці України та поліпшення якісних показників на мікро- та макрорівнях, що підвищує здатність економіки країни чинити опір руйнівному впливу зовнішнього середовища та ефективність функціонування.

Проте, в умовах загострення світової економічної кризи та зростання її загроз для України може суттєво погіршити умови, формування інвестиційного середовища нашої держави. Це зокрема, зумовлено саме українськими аспектами прояву глобальної економічної кризи в державі, несталістю та негнучкістю законодавчої бази, запізненням з технологічними перебудовами в провідних галузях економіки, що загрожує спадом виробництва в цілому ряді регіонів. Багато питань стосовно структурних змін, форм власності, новітніх технологій в економіці України вимагають вирішення, бо від цього залежить рівень добробуту населення, і імідж держави в цілому

Приватний капітал дуже відчутний до загроз політичної та економічної стабільності і надає перевагу закордонним вкладенням (інвестиціям) у разі реального виникнення таких загроз. Оскільки сучасний стан розвитку України характеризується складною політичною ситуацією, прискоренням інфляції, що виступає рушійними мотивами прагнення власників капіталу забезпечити безпеку від політичних та економічних ризиків, збереження позитивних тенденцій у сфері іноземного інвестування вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою залежить від ефективності моніторингу транскордонного переміщення капіталу, що дозволяє своєчасно ідентифікувати реальну загрозу «втечі капіталу» з метою розробки адекватних заходів протидії цьому процесу. Це вимагає додаткових наукових досліджень феномену відтоку капіталу з країни, що в сучасних умовах господарювання є актуальним, суспільна географія може надолужити прогалину в таких дослідженнях[4].

Література

1. Матюшенко, Ігор Юрійович *Іноземні інвестиції : Навчальний посібник для вузів : / Ігор Юрійович Матюшенко и Валерій Павлович Божко . - К. : Професіонал, 2005 . - 336 с.*
2. Пехник Андрій Володимирович *Іноземні інвестиції в економіку України: навчальний посібник : / Андрій Володимирович Пехник. - К.: Знання, 2007 . - 335 с.*
3. *Прямі іноземні інвестиції та технологічний трансфер у пост-радянських країнах: перевод с: англ. / Д. Дайкер, М. Барц, Л. Бжилянська и В. Приписнов; Пер. І.Ю. Єгоров, А.І. Войтович и Т.В. Гончарова. - К. : К.І.С., 2003 . - 191 с.*
4. Рут, Френклін Р. *Міжнародна торгівля та інвестиції: перевод с: англ. / Френклін Р. Рут и А. Філіпенко; Наук.ред. А. Філіпенко и Даніела Олесневич; перевод Даніела Олесневич, Олександр Олесневич и П. Кузик . - К.: Основи, 1998 . - 743 с.*
5. *Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність": Офіц. текст прийнятий Верхов. Радою України 16 квіт. 1991 р. із змін. та допов. станом на 27 квіт. 2004 р./М-во юстиції України . - [Офіц. вид.] – К.: Ін Юре, 2004 - 54 с.*
6. *Статистичний щорічник України за 2006 рік: / Держкомстат України; За ред. Олександр Григорович Осауленко. - К.: Консультант, 2007 – 601 с.*
7. *Статистичний щорічник України за 2007 рік: / Держкомстат України; За ред. Олександр Григорович Осауленко. - К : Консультант, 2008. - 631 с.*
8. *<http://www.ukrstat.gov.ua/> - офіційний сайт статистики України.*